

ВІДГУК
опонента, доктора економічних наук, професора,
Крупки Михайла Івановича
на дисертаційну роботу Сіщук Марії Петрівни
«Податкові надходження в системі доходів бюджетів територіальних
громад України»,
яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата економічних
наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

1. Актуальність теми дослідження

Сьогодні політика України до інтеграції в європейську спільноту потребує відповідних підходів в напрямі гармонізації параметрів сталого розвитку, передусім, формування стратегічної основи для забезпечення економічного зростання й удосконалення податкової системи. Усвідомлене розуміння цього зумовлює радикальну трансформацію класичних уявлень про природу податкової системи і появу нової сфери податкового управління особливо щодо податкових надходжень в системі доходів бюджетів територіальних громад України. Тому зважаючи на сучасні виклики соціально-економічного розвитку України, тема дисертації є надзвичайно актуальною, а логічна трансформація реформи фіскальної децентралізації потребує забезпечення стабільної ресурсної бази для територіальних громад.

Водночас зміни макрофінансового середовища, пов'язані з воєнним станом, висувають підвищені вимоги до фінансової стійкості бюджетів територіальних громад. В умовах можливих боргових ризиків міжнародної допомоги стратегічно важливо оптимізувати державну фіскальну політику в тактичній та стратегічній площині. У цьому контексті ключову роль відіграють податкові надходження, які традиційно є основою формування доходів державного та місцевих бюджетів, особливо під час економічних шоків. Імплементация ефективних, інноваційних підходів в адмініструванні податкових платежів продукуватиме синергійний ефект в процесі акумулювання й нарощування фінансових ресурсів бюджетів територіальних громад в умовах євроінтеграції.

Відзначимо, що означена проблематика знаходиться в полі зору як іноземних, так і вітчизняних науковців у галузі публічних фінансів. Дисертант обґрунтував вибір теми, спираючись на широкий спектр теорій та досліджень, зокрема класичних і сучасних. Проте динамічні процеси останніх років – реформи бюджетної політики і податкових інституцій, зміни в адмініструванні податків та механізмах їх розподілу, активізація міграційних процесів, а також безпрецедентні воєнні виклики зумовлюють необхідність збагачення наукових підходів у царині забезпечення фінансової спроможності територіальних громад. Адаптація найкращих закордонних практик фінансової децентралізації до українських реалій також вимагає додаткових досліджень. Таким чином, вибір теми дисертації є своєчасним, а наукова і практична значущість досліджуваних у ній проблем не викликає сумнівів.

2. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна робота Марії Сіщук має високий рівень обґрунтованості автором наукових положень і достовірності отриманих висновків. Методологічна основа роботи є достатньо широкою і ґрунтується на комплексі загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Використані здобувачем підходи до визначення об'єкту та предмету наукової роботи забезпечують змістовність викладеного матеріалу та отримання обґрунтованих висновків, які засвідчують виконання поставлених завдань та підтверджують досягнення визначеної мети, а також засвідчують ґрунтовне знання матеріалу, уміння аргументовано і результативно використовувати відповідні методи дослідження для отримання наукового результату.

Аргументація основних положень новизни дисертаційної роботи М.П. Сіщук засвідчує глибоке розуміння автором досліджуваної проблеми, вміння працювати з вітчизняною та іноземною науковою літературою, нормативно-правовими документами, які регламентують фінансові відносини між органами державної влади і місцевого самоврядування, статистичними й аналітичними матеріалами. Висновки повною мірою відображають результати проведеного дослідження, сутність та новизну розроблених і поданих на захист наукових положень й практичних рекомендацій.

Структура дисертації є логічною і відповідає встановленим вимогам до кандидатських робіт. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Кожен із трьох розділів дисертації присвячений послідовному вирішенню поставлених завдань: від теоретико-інституційних засад – до аналізу сучасного стану та розроблення практичних рекомендацій. Така побудова дає змогу простежити логіку дослідження і переконує, що зроблені висновки є належно аргументованими.

У цілому тему дослідження здобувачем повністю розкрито, поставлені завдання вирішено, а отримані результати характеризуються науковою новизною..

3. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна отриманих результатів дослідження визначається тим, що в дисертації на належному рівні обґрунтовано теоретико-методичні засади і вироблено пропозиції науково-практичного характеру щодо ефективного формування доходів бюджетів територіальних громад України за рахунок податкових надходжень. У цьому контексті заслуговують на схвалення такі позиції наукової новизни:

– удосконалено теоретичні підходи щодо інституційного забезпечення адміністрування місцевих податків і зборів, у контексті чого запропоновано модель координації державних і муніципальних інститутів на засадах поєднання формальних та неформальних правил із прозорою взаємодією з платниками податків. Такий підхід сприятиме ефективнішому

обліку, нарахуванню, декларуванню та контролю сплати місцевих податкових платежів до бюджетів територіальних громад;

- запропоновано комплексний, системний підхід до оптимізації процедур формування доходів бюджетів територіальних громад в Україні, який містить низку логічно пов'язаних блоків: вдосконалення адміністрування місцевих податків і зборів; використання цифрових технологій оподаткування майна; оптимізацію розподілу та зарахування до місцевих бюджетів більшої частки окремих загальнодержавних податків; розширення фіскальних повноважень громад у сфері визначення бази оподаткування майна; підвищення прозорості фінансових відносин на місцевому рівні;

- удосконалено системно-орієнтовані підходи до планування та прогнозування податкових надходжень до бюджетів територіальних громад у сучасних умовах господарювання. Впровадження авторських пропозицій дасть можливість підвищити прозорість, підзвітність і ефективність роботи органів місцевої влади, раціонально використовувати ресурсний потенціал територій, мінімізувати фіскальні ризики, розширити податкову базу та забезпечити довгострокову фінансову стійкість бюджетів територіальних громад;

- обґрунтовано раціоналізацію формування фіскального потенціалу територіальних громад за рахунок ПДФО в умовах воєнного стану. На відміну від існуючих підходів, це дало змогу здобувачу запропонувати прогресивну шкалу оподаткування доходів фізичних осіб, диференціювати пропорції зарахування ПДФО між державним та місцевими бюджетами, а також обґрунтувати запровадження реального неоподатковуваного мінімуму доходів громадян (показника, що корелює з мінімальною зарплатою);

- уточнено понятійно-категорійний апарат та запропоновано авторське визначення доходів бюджетів територіальних громад як визначених законодавством та інституційними правилами економічних відносин щодо формування і нарощування фінансового потенціалу бюджетів місцевого самоврядування з метою ефективного виконання функцій та максимального задоволення потреб територіальних громад;

- розвинуто емпіричні засади оптимізації майнового оподаткування: актуалізація реєстрів прав власності, переформатування пільг, застосування кадастрової/оціночної вартості як бази оподаткування — для нарощення стабільних власних доходів територіальних громад. Виконання цих заходів сприятиме збільшенню надходжень від місцевих податків і зборів до бюджетів громад, що дасть можливість краще задовольняти потреби їхніх мешканців та підвищувати рівень життя;

- удосконалено організаційні підходи до підвищення фіскальної ефективності ПДФО з урахуванням оподаткування доходів військовослужбовців, міграційних переміщень, а також нових правил перерозподілу для фінансової підтримки деокупованих і постраждалих територій та зменшення міжрегіональних диспропорцій;

– запропоновано концепцію податкового комплаєнс-контролю на місцевому рівні, яка враховує такі логічні домінанти: удосконалення управління податковими ризиками, спільне реагування органів місцевого самоврядування та фіскальних інституцій на фіскальні ризики, профілактика несплати та зниження фіскальних втрат;

– сформовано науково-методичні орієнтири імплементації кращих світових практик місцевого оподаткування, які komponуються за рахунок підвищення неоподатковуваного мінімуму, розширення повноважень щодо плати за землю й податку на нерухоме майно, цифрової модернізації майнових реєстрів, консолідації дій ключових стейкхолдерів тощо, що в підсумку продукуватиме зміцнення фінансового потенціалу територіальних громад в умовах сучасних викликів.

Отримані нові наукові результати свідчать про суттєвий внесок здобувача у розвиток теорії та практики місцевих фінансів. Вони розширюють наукові уявлення про механізми формування доходів територіальних громад та пропонують конкретні інструменти для вдосконалення фіскальної політики на місцевому рівні. Наукова новизна належним чином відображена у публікаціях автора та положеннях, винесених на захист, що підтверджує її достовірність.

Вагоме прикладне значення дослідження підтверджено використанням наукових результатів здобувача у діяльності Головного управління Державної податкової служби у Тернопільській області (довідка № 6/19-00-11-01-12/25510 від 31.10.2024р.); Підволочиської селищної ради Тернопільської області (довідка №01-451/03-15 від 28.03.2024 р.); Пасічнянської сільської ради Надвірнянського району, Івано-Франківської області (довідка №2-П63/02-64 від 15.05.2024р.); Скалатської міської ради Тернопільського району, Тернопільської області (довідка № 01-1749/01-03 від 17.10.2024 р.).

Основні науково-теоретичні положення дисертації використовуються в освітньому процесі Західноукраїнського національного університету під час викладання навчальних дисциплін «Податкова система», «Бюджетний менеджмент», «Управління публічними фінансами» (довідка № 126-28/2445 від 22.10.2024 р.).

Дисертаційна робота написана літературною українською мовою із застосуванням сукупності мовних прийомів, що забезпечують науковий стиль викладу матеріалу.

4. Повнота висвітлення результатів у публікаціях здобувача

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає змогу зробити висновок про те, що здобувачем досягнуто поставленої мети та вирішено основні завдання дослідження. Обґрунтовані та викладені у роботі наукові положення є логічними, ґрунтуються на всебічному та об'єктивному аналізі досліджуваних явищ, проведеному з використанням відповідного наукового інструментарію для формулювання авторських висновків і рекомендацій.

Сіщук М.П. забезпечено достатню апробацію та публікацію основних

результатів дисертації. За темою дисертації автором опубліковано 18 наукових праць, з них 7 статей – у фахових наукових виданнях України (що входять до переліку МОН України), 1 публікація – у науковому виданні іншої держави (Болгарія), та 10 праць апробаційного характеру (матеріали конференцій). Загальний обсяг публікацій становить 6,11 друкованого аркуша, з них особисто автору належить 5,07 др. арк., що свідчить про значний особистий внесок здобувача.

Географія публікацій охоплює як вітчизняні, так і міжнародні видання, що підтверджує інтерес наукової спільноти до результатів дослідження. Публікації автора достатньою мірою відображають зміст дисертації та відповідають вимогам МОН України до опублікування результатів дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Кількість, обсяг і якість друкованих праць дають авторові право та підстави для публічного захисту дисертації.

5. Наукове та практичне значення отриманих результатів

Наведені в дисертації результати, які отримані автором особисто, мають вагоме наукове значення, оскільки вони вирішують важливе наукове завдання у сфері фінансів – обґрунтування перспективних напрямів зміцнення дохідної бази бюджетів територіальних громад за рахунок податкових платежів в умовах фіскальної децентралізації та протидії зовнішнім викликам. Розроблені автором теоретичні положення поглиблюють розвиток фінансової науки, зокрема теорії місцевих фінансів та фіскальної децентралізації. У дослідженні сформовано цілісне бачення процесу формування податкових надходжень територіальних громад, що враховує інституційні, економічні та соціальні аспекти. Це створює методологічну основу для подальших наукових розробок з проблем фіскальної децентралізації. Новизна теоретичних підходів дисертанта свідчить про високий рівень проведеного дослідження і збагачує науковий дискурс у цій галузі.

Практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, спрямовані на вдосконалення процесів акумулювання фінансових ресурсів територіальних громад і можуть бути безпосередньо використані у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Автореферат дисертації свідчить про те, що робота за змістом, науковою новизною та практичною значимістю повністю відповідає вимогам МОН України та паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

6. Дискусійні твердження та зауваження до окремих положень дисертаційної роботи

Загалом наукове дослідження справляє позитивне враження, а виявлені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну високу оцінку роботи.

По-перше, було б доцільно ґрунтовніше висвітлити взаємозв'язок податкових надходжень з іншими складовими доходів бюджетів

територіальних громад (с. 28-29; 78-84;), зокрема трансфертами та неподатковими доходами. Здобувач зосередив значну увагу на податкових джерелах, що цілком логічно з огляду на тему дисертації, однак короткий аналіз ролі міжбюджетних трансфертів у фінансовому забезпеченні громад посилив би комплексність дослідження.

По-друге, окремі запропоновані в дисертації висновки та пропозиції потребують подальшої кількісної оцінки ефектів. Наприклад, ідея запровадження реального неоподатковуваного мінімуму доходів громадян є соціально значущою (с. 141-142; 155), але її реалізація може мати короткотерміновий вплив на обсяг податкових надходжень. У роботі доречно було б навести орієнтовні прогностичні розрахунки можливих втрат доходів місцевих бюджетів від такого кроку та шляхи їх компенсації.

По-третє, у роботі недостатньо уваги приділено моніторингу міжнародного порівняльного аналізу (с. 129-139; с. 143). Автор дослідження посилається на кращі практики європейських країн у сфері фіскальної децентралізації, проте можливо було б детальніше розглянути приклади імплементації податкових інструментів у суміжних державах Центрально-Східної Європи (Польща, Чехія, Словаччина), які мають подібний історичний і соціально-економічний контекст. Такий акцент поглибив би прикладну значущість дисертації та дав змогу точніше визначити можливості адаптації іноземного досвіду до українських реалій.

По четверте, у дисертації прогнозування податкових надходжень до бюджетів територіальних громад і частки фіскальних втрат від оподаткування доходів у формі заробітної плати (с. 103–110) було б доцільно підсилити застосуванням сценарного аналізу або варіативних прогнозів. Це дало б можливість поєднати кількісні оцінки з ризик-факторами, пов'язаними зі змінами на ринку праці, воєнними втратами робочої сили, міграційними процесами та можливими трансформаціями фіскальної політики.

Водночас зазначені вище зауваження є додатковим свідченням складності та багатоаспектності дисертаційної роботи і не знижують її наукову й практичну значущість, не впливають на її загальний позитивний висновок.

7. Загальний висновок та рекомендація щодо присудження наукового ступеня

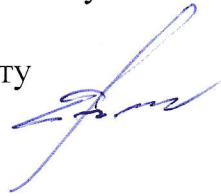
Дисертаційна робота Сіщук Марії Петрівни на тему «Податкові надходження в системі доходів бюджетів територіальних громад України» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що характеризується актуальністю, новизною та практичною значущістю. У дисертації вирішено важливе наукове завдання – розроблено теоретико-методичні основи і обґрунтовано практичні рекомендації щодо підвищення ефективності формування доходів бюджетів територіальних громад за рахунок податків в умовах децентралізації та сучасних викликів. Зміст роботи повністю відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит, а отримані результати роблять вагомий внесок у цю галузь економічної науки.

Положення, винесені на захист, містять наукову новизну, відповідають принципам академічної доброчесності.

Дисертація відзначається високим рівнем обґрунтованості положень, коректним використанням наукового апарату, значною кількістю опрацьованих джерел і якісним аналізом даних. Наукові результати є новими, релевантними сучасним потребам розвитку місцевих фінансів і підтверджені апробацією у публікаціях та практичній діяльності відповідних інституцій. Структура, обсяг та оформлення роботи відповідають встановленим вимогам до кандидатських дисертацій. Таким чином, дисертаційна робота Сіщук М.П. відповідає всім вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Вважаю за можливе рекомендувати присудження Сіщук Марії Петрівні наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри фінансів, грошового обігу
і кредиту економічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Михайло КРУПКА

Підпис проф. Крупки М.І. підтверджую
Вчений секретар
Львівського національного університету
імені Івана Франка, доцент

Ольга ГРАБОВЕЦЬКА